

## Um blaðið

Góðu lesarar!

Hetta er fyrsta útgáva av Miðnámsriti. Í eina tíð hava vit tosað um at givið eitt netblað út við fakligum og námsfrøðiligum tilfari – nú er tað veruleiki. Tað er nógv spennandi og viðkomandi, ið rørir seg í miðnámskúlaøkinum, og sum eisini hevir almennan áhuga, og tí halda vit, at tað er neyðugt at hava eitt blað, sum lærarar, leiðarar, embætisfólk, politikarar og onnur, ið vara av miðnámsútbúgving, kunnu skriva í.

Vit ætla, at blaðið verður so fjølbroytt sum gjørligt við høvuðsdenti á tað, sum er viðkomandi á miðnámi. Blaðið, sum skal koma út fyra ferðir um árið, verður lagt á heimasíðuna hjá Føroya Handilsskúla.

Í fyrsta blaðnum hava vit valt læru-tilfar sum tema. Eitt tema verður ikki í

hvørjum blaði, men av og á. Hesuferð hava vit fingið Pól Jespersen at skriva eina grein um læru-tilfar á føroyskum. Pól fekk í heyst M. A. Jacobsens heiðursløn fyri yrkisbókmentir. Hann hevur gjørt eitt stórt arbeiði at gera læru-tilfar á føroyskum til miðnám. Vit hava eisini sett Dorit Hansen á Námi nakrar spurningar um undirvísingartilfar og um samarbeiðið við Systime. Olav Absalonsen hevur skrivað eina grein, har hann spyr, um tað nú er so dýrt at gera føroyskar lærubøkur. Tórður Johannesarson hevur kannað, hvussu nógv av læru-tilfarinum í miðnámskúlunum er á føroyskum.

Blaðstjórn: Olav Absalonsen og Tórður Johannesarson

Uppseting: Gunnvá Gray

# Um at skriva undirvísingartilfar

Pól Jespersen

---

Eg var heilt ungur, tá ið eg visti, at náttúruvísindi skuldu verða mítt øki. Tá visti eg kortini ikki, at undirvísing og tað at skriva undirvísingartilfar fór at fylla so nógv í mínum arbeiðslívi, men afturlítandi vil eg siga, at undirvísingin hevur verið ein stórur framhjárættur, eitt privilegium, og skrivingin hevur verið bæði ein stór gleði og ein plága, tí hesin hugurin gevur tær so lítlan frið.

Eftir at hava lisið alisfrøði og støddfrøði var eg í pedagogikum í Danmark fyrra hálvár í 1979. Har hevði eg góðar vegleiðarar. Tað fall mær lætt at skriva, og tey eggjaðu mær til at gera egið undirvísingartilfar. Hetta var ein lærurík tíð.

## Hoydalar

Í august í 79 byrjaði eg so í lærarastarvi í Hoydølum. Eg treivst beinanvegin væl í leiklutinum sum lærari, men merkti skjótt, hvussu danskur skúlin var. Ikki bara vóru lærubøkurnar fyri tað mesta danskar – tað eru tær vist enn. Ein ikki lítil partur av lærarunum vóru tá danskmæltir. Tað var ikki nógv at siga til tað, tí vit vóru ikki før fyri at manna lærarastørvini við føroyskmæltum lærarum. At krevja, at danskir lærarar skuldu tosa føroyskt frá fyrsta degi, bar jú ikki til. Eg hugsaði við mær, hvussu skeivt hetta kendist, at

føroyskir næmingar, sum nóg illa høvdu fingið málsligt fótafesti, skuldu verða noyddir at tosa danskt í tímunum og at læra alt nýtt gjøgnum danskt mál og donsk eygu. Av einhvørjari orsök var henda kenslan sterkast, tá ið eg sat úti um landið sum próvdómari í próvtøkutíðini. Málsliga medvitið frá yngri árum, sum var viknað í útlegdini, mentist undir hesum umstøðum skjótt aftur, og tað, saman við royndunum frá pedagogikumtíðini, gjørði, at eg fór at skriva egið undirvísingartilfar. Tað byrjaði í smáum við royndarvegleiðingum og notum um ymiskt.

## Farloyvi at skriva lærubók

Eg minnst, at onkrir vaksni næmingar, sum eg hevði á kvøld-hf í fýrsunum, plagdu at gera vart við, at einki rúm var fyri føroyskum dømum. Støddfrøðibókin var jú donsk. Eg fekk hug at gera nakað við hetta. Jákup í Gerðinum og Kjartan Danielsen høvdu frammanundan skrivað tilfar til málsliga deild, tað gav eisini mær dirvi. Endin var so, at eg søkti um farloyvi. Tá ið eitt ár var farið, vóru støddfrøðilærubók og uppgávubók klárar at taka í brúk. Í Føroyum er tað so, at tú fært ikki nógv afturljóð, tá ið tú fæst við slíkt arbeiði. Frá næmingunum fekk eg tó bara positivar afturmeldingar. Tey søgdu mær, hvussu frígerandi tað var at lesa lærugreinina á móðurmálinum.

Fleiri søgdu mær eisini, at bókin var vælegnað til sjálvlestur. Tað dámdi mær væl at hoyra, tí hon var í fyrsta lagi ætlað HF-skeiðunum, sum tóku ímóti fleiri næmingum, sum ikki vóru í somu støðu sum tey, ið komu í studentaskúla beint úr framhaldsdeildini.

Frá myndugleikunum hoyrdist tó annað lag. Tað ljóðaði nakað soleiðis: “Nú, tá ið vit hava eina føroyska lærubók, noyðast vit at hava føroyskar próvtøkuuppgávur ...”. Hvør skal siga, móðurmálið er bara ein byrða í føroysku miðnámsskúlunum - eitt haft um beinini. Tey orðini brendu seg føst í minnið. Á ein hátt skilji eg tó væl støðuna. Spurningarnir eru nógvir. Hvør skal røkja hetta? Og er tað sunt bara at hava eina bók? Hava vit ráð til fleiri? Vit eru jú so ørkymlandi fáment í Føroyum. Bókin varð annars nøkur ár seinni broytt og umskrivað og eftir tað eisini brúkt hjá málsligum í 1.g.

Gerandisdagurin sum lærari byrjaði aftur, men hugurin at skriva var einki minkaður. Tað endaði so við, at eg royndi at skriva, meðan eg undirvísti - tað vóru strævin ár. Men tað var eisini stuttligt og spennandi. Snorri Fjallsbak og eg skrivaðu t.d. triggjar lærubøkur til alisfrøði. Vit vóru púra samdir um fakliga stigið. Okkara bøkur skuldu ikki vera fakliga lakari enn tær útlendsku, heldur tvørturímóti. Tað kom als ikki upp á tal at elta ta fakligu niðurlaðing, sum t.d. hevur sermerkt nógvar samsvarandi danskar lærubøkur

í seinni árum. Serliga ernir vóru vit av triðju bókini “Mekanikki 2”, sum vit mettu vera millum tað frægasta av sínum slagi í norðurlondum tá - tað var í 1996. Ætlanin var annars, at alisfrøðibøkurnar, sum vit mettu vera størstu avbjóðingina, skuldu vera fimm í tali. Eg kann enn harmast um, at vit ikki fullførdu tann setningin, men fyrirteytirnar broyttust, Snorri fór t.d. í annað starv. Eg keddi meg tó ikki, tí tað vóru aðrar útgávur, sum eg arbeiddi við, t.d. relativitetsástøðinum.

### **Alisfrøði og evnafrøði til framhaldsdeildina**

Í 1999 ringdi Niels Petersen á Skúlabókagrunninum til mín um alisfrøði og evnafrøði til framhaldsdeildina. Niels hevur umsitið flestu útgávnar hjá mær. Hann hevur verið ein pressari, hevur torað at tikið djarvar avgerðir. Tað eigur hann mikið rós uppiborið fyri. Henda verkætlanin fevndi um til samans 9 bøkur og knappar 1300 síður, tá ið av tornaði. Tilfarið varð týtt og tilgagað úr donskum, og eg legði so mítt afturat eftir besta førimumi. Talan var um eitt spennandi samstarv millum nógv fólk - t.d. teknaði Óli P. til bøkurnar; tað var ikki keðiligt. Hetta vóru fyrstu útgávnar, ið eg hevði við at gera, sum fingi eina rættiliga prentlistarliga viðgerð. Tað var eg takksamur fyri. Í sambandi við eina lærubók til somu lærugrein í miðnámsskúlunum høvdu næmingarnir virknan leiklut - tey rættlósu tilfarið, sum varð skrivað og

býtt út so hvørt. Tann dagin, tey finga húgvuna á hævdið, finga tey so hvør sítt eintak av prentaðu bókini.

Sum nevnt skalt tú ikki vænta at fáa stórvegis afturljóð, tá ið tú fæst við slíkt arbeiði í Føroyum. Nøkur ár eftir, at hesar bøkurnar vóru givnar út, spurdi eg tí ein lærara, sum brúkti tær, um hetta stríðið hevði verið ómakin vert. Hann svaraði mær soleiðis: "Tað skal eg siga tær so væl - nú hevur lærugreinin fingið eitt mál!" Tað var ógvuliga hugaligt at hoyra. Og tað er hetta, sum er kjarnin í málinum, at fáa lærugreinunum føroyskan málburð. Royndirnar hjá mær hava annars verið tær somu sum hjá øðrum: At næmingarnir taka væl undir, og at tað eru lærararnir við øllum sínum útlenska viðføri, sum gremja seg.

### Málsurningar fylla nógv

Mínar royndir frá lærubókaskrivingini eru, at mál og málsurningar fylla nógv. Tú hevur eyðvitað skyldu at vanda tær um málið, tá ið tú fæst við slíkt arbeiði, men samstundis munnu hyggjuráðini vera ikki at fara ov langt frá vanligum talumáli, tí so vil brúkarin ikki kennast við úrslitið, og so er einki vunnið. Í 1980-árunum sýntist at vera ein vilji til at skapa eitt føroyskt fakmál á fleiri økjum.

Soleiðis minnst eg hesa tíðina, men hvat hendi? Fróðskaparsetrið, sum natúrliga átti at gingið á odda í hesum arbeiði, tveitti líkasum frá sær. Soleiðis kendist tað ið hvussu er, og úrslitið var, at einsa-mallar eldsálir sótu hvør í sínum lagi og stríddust við málsurningarnar.

Nú er so eitt málráð eftir ynski lögtingsins farið til verka. Eg vóni, at málráðið fer at taka avgerðir, sum vit øll kunnu standa saman um. Tíverri hava vit longu nú sæð, hvussu einstaklingar royna at órógva arbeiðið í ráðnum. Tað er stórt spell. Okkara fámenta fólk dugir ikki bara illa at standa saman, tað hevur eisini ilt við at góðtaka ásetingar hjá myndugleikum. Vónandi letur ráðið seg ikki taka av fótum, og vónandi megnar tað hóast ágangin at savna fólkum um eina felags málpolitiska stevnu.

Fakfólk eiga sjálvandi at leggja seg eftir at duga sítt fakmál, sama um tey eru handverkarar, miðlafólk ella lærarar. Tað másliga eigur at vera ein sjálsagdur partur av fakliga stoltleikanum. Hjá lærarum hevur førleikin at duga at skriva harumframt stóran týðning. Tað hevur eitt langt læraralív lært meg.

## Viðtal við Dorit Hansen – ritstjóra á Námi

Dorit hevur starvast sum ritstjóri í Námi síðani 2008 (tá Føroya Skúlabókagrunnur). Sum ritstjóri samskipar hon ávísar útgávur. Hon hevur fyri tað mesta arbeitt við lærugreinunum føroyskt og enskt. Umframt hetta ritstjórnararbeiði ger hon eisini ymiskar samskiptis-uppgávur í Námi.

**Hvussu stór er játtanin til lærutilfar á miðnámi, og hvussu nógvar bókur (pappír og net) kunnu gevast út um árið?**

Játtanin til Nám er fyri 2013 11,7 milliónir kr. Harumframt er søla á uml. 7 milliónir kr., men av søluni fer nógv til at fígga útreiðslur, ið standast beinleiðis av framleiðsluni - prent, høvundalønir, grafikarar, goymslu-leiga, avgreiðsla o.s.fr. So statt er nettovinningurin uml. 10%, og tá eru ritstjoralønir ikki taldar við.

Skipanarlíga verður ikki ávísur partur av játtanini markaður til miðnám. So statt er talið á bókum ójavnt og hongur saman við, hvussu stórt virkseimið er á júst tí økinum ávísu tíðina, men hyggja vit at teimum seinastu tveimum árunum, eru á leið tvey ársverk innanhýsis í Námi farin til miðnám og útgávur har.

**Hvussu nógv fær ein týðari fyri at týða eina læribók til miðnám (bókin er umleið 300 s.)?**

Tað er rættiliga tørført at meta um - men 75.000 - 100.000,- kr. Tað valdist, um talan er um reguleran tekst á 300 síður, ella hvussu tað heila hongur saman. So upphæddin kann eisini vera lægri.

**Fáa tit javnan fyrispurningar frá lærarum um at gera ella týða bókur til miðnám?**

Nei!

**Hvussu nógvar lærubókur til miðnám eru í gerð í lötuni?**

Beint nú er rættiliga nógv virkseimi til miðnámið, tí nýtt undirvísingartilfar er í gerð í føroyskum til c-støði og hetta tilfar verður eisini givið út til b- og a-stigi. Júst útkomin er Fysiologi, og harumframt er tilfar ávegis í støddfrøði. Í fjør kom s-bók út til enskt c-stigi, og í fyrra árið kom "Rúmdin" út. Eisini er *Føroysk bókmentasøga 2* í gerð.

**Hvussu er samstarvið við Systime?**

Samstarvið er grundað á, at Nám fær atgongd til undirstøðukervið hjá Systime. Uttan hetta samstarv høvdu vit ikki kunnað givið s-bókur út, tí at vit hava hvørki fígging ella tíð til at menna okkara egnu undirstøðukervi (plattform) til s-bókur. Fyrimunurin er, at tað er ikki neyðugt hjá Námi at

menna alt hetta undirstøðukervið frá grundini. Tað hava vit ikki fígging til og enn minni tíð til. Harumframt er avtalan, at Nám hevur atgongd til alt tilfar, sum Systime hevur givið út á danska marknaðin. So stutt standa allar útgávur hjá Systime okkum í boði at

týða og tillaga til føroysk viðurskifti, umframt at vit kunnu skriva uppruna-føroyskt tilfar inn í undirstøðukervið. So sum gjørt verður til føroyskt á mið-námi. Dømi um týdda útgávu er "From where you are".

## Eru føroyskar skúlabøkur dýrar at gera?

**Olav Absalonsen**

Ofta verður ført fram, at tað loysir seg ikki at skriva føroyskt undirvísingartilfar, tí at marknaðurin er so lítil, at tað er ómøguligt at fáa tað at hanga saman búskaparliga. Hetta er ein meting, ið er vinnubúskaparlig, og tað er eyðvitað lætt at seta eitt roknistykki upp, ið vísir, at tað loysir seg ikki út frá vinnubúskaparligum áhugamálum: Bókin verður seld í so fáum eintøkum, at tað vigar ikki upp ímóti tí, sum tað kostar at gera hana, ella skal hon seljast so dýrt, at eingin keypir hana, og er hetta tí ein ómøgulig verkætlan.

Men um vit víðka sjónarringin nakað, soleiðis at vit síggja út um tað vinnubúskaparliga, kann hugsast, at niðurstøðan verður ein onnur. Skúlar eru ein samfelagsuppgáva, sum vit hava valt at brúka nógvan pening til. Landskassin brúkar umleið 850 milliónir um árið til útbúgving og gransking. Tað kostar einki at ganga í skúla í Føroyum, og tað er ein politikkur, ið byggir á ta hugsjón, at tað loysir seg at brúka pening til hetta, tí

vit mugu hava útbúgvið fólk til allar uppgávur bæði á sjógvi og landi, um samfelagið skal virka í longdini. Nyttan av útbúgving er at tryggja ein høgan livifót í longdini.

### Viðkomandi tilfar

Í hesum sambandi slepst illa undan at taka støðu til, um vit skulu hava føroyskt undirvísingartilfar í Føroyum, og kanska er spurningurin tá, um vit yvirhøvur hava ráð til ikki at gera nógv meiri av føroyskum tilfari, enn vit gera í dag. Føroyskar lærubøkur hava tann fyrimum, at tær eru skrivaðar á føroyskum til føroyingar. Tær útlendsku hinvegin eru vanliga skrivaðar til útlendingar og taka støði í einum fremmandum samfelag, sum flestu føroyingar hava ilt við at kenna seg aftur í. Ein, sum gekk á skipsfóraraskúla fyri nógvum árum síðani, fortaldi hesa søgu:

*Teir flestu í flokkinum høvdu siglt sum fiskimenn í mong ár. Eitt fak á skúlanum var Virkisbúskapur, og bókin byrjaði við setninginum: Gitte Hansen ábner en modebutik på Strøget í København ...*

Teir finga sær ein bíligan látur. Men hetta lýsir støðuna hjá føroyska skúla-verkinum í eini øðuskel. Bókin byrjar við onkrum, sum málbólkurin skal kenna seg aftur í, fyri at tað skal vekja áhuga fyri fakinum, men skotið fer langt við síðuna av. Her skal tó nevast, at á eingilskum finnast læru-bøkur, ið eru skrivaðar til ein breiðan málbólk, tí at bókin er ætlað at verða nýtt í nógvum londum, men hetta er vanlig til hægri útbúgvingar. Í eingilskt mæltum londum eru lærubøkur ein týðandi útflutningsvøra. Á perm-uni stendur ofta 'International version'.

### **Nyttuvirði**

Tá ið vit tosa um, hvat loysir seg, er sostatt umráðandi at taka nyttuvirðið av føroyskum tilfari við. Um vit vanda eyguni móti kostnaðarsíðuni, so kostar tað at gera eina bók. Rithøvundarnir skulu hava løn, so kemur rættlestur, sniðgeving, perma, myndir, umbróting, prentumsiting og annað. Men alt arbeiðið er í landinum, og vit halda lív í fleiri virðismiklum fakum. Lærubókarithøvundar eru ofta lærarar, sum vita og hava eina meining um, hvussu ein lærubók skal leggjast til rættis. Fakliga

er hetta sera mennandi, og tað er gott fyri skúlan og fyri sam-felagið.

Í pengarenslinum (búskaparligu ring-rásini) fara pengarnir av einari føroyskari bókaútgávu úr einum búskaparligum geira í annan. Um Nám gevur bókina út og fíggjar hana, fara pengarnir í fyrstu atløgu úr Landskassanum sum løn og gjald til fyrirkona, ið ger bókina, sum aftur rindar starvsfólkum sínum løn. Øll hesi gjalda skatt av innkomuni og avgjald, tá ið pengarnir verða brúktir; hesin partur kemur inn aftur í landskassan. Tá ið næmingarnir keypa bókina, kemur nakað innaftur tann vegin. Beinleiðis innflutningur er næstan eingin. Fyri at tryggja nyttuna av føroyskum skúlabókum átti söluprísurin at verið hildin lágur, tí tað kostar samfelagnum einki; tað er bara eitt gjald frá húsarhaldum til forlagið, og lægri prísurin er, fleiri fáa nyttu av bókini.

Men velja vit í staðin at keypa útlenskar lærubøkur, fara allir pengarnir beinleiðis av landinum. Vit missa ikki bara tað. Evnarík fólk í landinum sleppa ikki at menna síni evni at skriva ella gera annað arbeiði, ið hoyrir til eina bókaútgávu, og næmingarnir fáa ikki bøkur, sum eru skrivaðar til teir.

### **Hugsjónarbroyting**

Eitt, ið vit skulu leggja til merkis, er, at útlenskar lærubøkur kunnu vera sera dýrar, tí útlensku forløgini vita, at tað er lærarin, sum ger av, hvørja bók

næmingarnir skulu brúka, og tá ið tann avgerðin er tikin, eru næmingarnir noyddir at keypa. Tá ið tann, sum tekur avgerðina, ikki skal gjalda, er hetta ein móguleiki hjá vinnurekandi forløgum at vinna pening. Í marknaðarførsluni fara forløgini eisini eftir at ávirka læraran, og egna tey millum annað við vegleiðandi loysnum til allar uppgávur fyri at appellera til letina, sum liggur í okkum øllum.

Eitt annað, sum útlendsk forløg brúka, er at hava nógv aktuell dømi í bókini, og tað er eisini ein eyka tænasta, tí so skal lærarin sleppa undan at finna dømi sjálvur, og hann kann í frið og náðum undirvísa eftir bók, men samtundis blívur bókin skjótt for gomul. Tað passar forløgnum væl, tí so kunnu bøkurnar ikki brúkast aftur, og tey kunnu gera nýggjar útgávur annað hvørt ár, og tað tryggjar framhaldandi virksemini.

Tá hava føroysku bøkurnar eina heilt aðra visjón, og endamálið er ikki at vinna pening, men at útvega málrættað og væl egnað undirvísingartilfar, sum hevur varandi nýtslúvirði, tí at tey aktuella dømini fylla nógv minni. Um tey skuldu við, so hevði bókin longu verið for gomul, áðrenn hon kemur út. Hugskotið er, at bókin verður supplerað við øðrum tilfari,

sum lærarin finnur ella ger. Í búskapi, handilsskapi og øðrum samfelagsligum lærugreinum er neyðugt at fylgja við í samfelagnum, og tí er ein føroysk lærubók í tílúkum lærugreinum einans ein grundbók, og annað tilfar skal til.

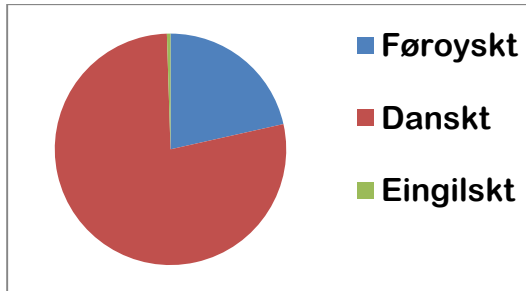
Fyri 12 árum síðani yvirtók Landsstýrið undirvísingarmál, ið ikki frammanundan vóru á føroyskum hondum – millum onnur handilsskúlan og tekniska skúlan. Formliga hevur hetta havt ta broyting við sær, at allar lógir, kunngerðir, rundskriv og námsætlanir verða gjørd í Føroyum. Hetta skuldi havt við sær, at skúlin bleiv meira føroyskur enn frammanundan. Men fyri tey, sum hava fylgt nakað við, er syrgiligt at staðfesta, at so hevur ikki verið, tí tað er freistandi at laga føroyskar námsætlanir neyvt eftir teimum dansku fyri at kunna brúka danskar lærubøkur. Henda gongd er ikki mennandi fyri føroyskar útbúgvingar – hvørki fakliga ella námsfrøðiliga, og hon tænar ikki næmingunum – og samfelagnum enn minni.

Hugsjónin má vera at gera og útvega meiri av føroyskum undirvísingartilfari, tí tað er ein fyrirtreyt fyri dygd í læring og undirvísing. Kostnaðurin er eingin forðing, tí føroyskt undirvísingartilfar kostar í veruleikanum einki.



# Næstan 80% av lærutilfarinum í føroysku miðnámsskúlunum er danskt

Tórður Johannesarson



## Formæli

Á vári í 2012 gjørdi eg eina kanning, ið sýndi, hvussu nógv av lærutilfarinum á Føroya Handilsskúla var á móðurmálinum. Eg kannaði allar pensumlistar á skúlanum, sum vórðu latnir MMR í 2011. Kanningini vísti, at meginparturin av tilfarinum var á danskum máli.

## Avmarking

Í november 2013 søkti eg MMR um at fáa innlit í pensumlistar, ið vórðu latnir inn frá øllum miðnámsskúlum fyri 2012. Eg legði dent á at kanna hesar lærugreinir: alis- og evnafrøði, altjóða búskapur, landalæra, samfelagsfrøði (samfelagslæra), sölubúskapur (marknaðarføring), støddfrøði, søga (samtíðarsøga) og virkisbúskapur. Allar hesar læru-greinir eru á a-, b- og c-stigi.

Eg valdi hesar lærugreinir, tí at tær geva eina heildarmynd av samlaðu støðuni. Eg valdi ikki at taka málsligu lærugreinirnar við. Um vit t.d. taka føroyskt, so er lærutilfarið næstan 100% føroyskt. Í danskum man næstan alt tilfarið vera á danskum. Sigast skal, at í onkrum mállærugreinum verður føroyskt tilfar brúkt; men alt hetta tilsamans man neyvan broyta heildarmyndina.

Føroyskt lærutilfar	21,5%
Danskt lærutilfar	78,0%
Eingilskt lærutilfar	0,5%
Tilsamans	100,0%

## Hví er so lítið av lærutilfarinum á føroyskum á miðnámsskúlunum?

Tað kunnu vera tvær høvuðsorsøkir, at so nógv lesitilfar er danskt. Tann fyrri man vera, at so fáar lærubøkur eru á móðurmálinum. Tann seinna man vera, at lærarar eru afturhaldssinnaðir. Flestu lærarar á miðnámi hava nomið sær útbúgving uttanlands. Teir kenna best útlendsk fakheiti, og tá ið ein lærubók kemur á føroyskum, kann tað vera møðsamt at brúka føroysk heiti og orð, sum kunnu kennast fremmand.

## Fremmandagerð

At so stórir partur av lærutilfarinum er á donskum, ger, at okkara miðnáms-skúlanæmingar fáa gott innlit í donsk viðurskipti.

Tann málsliga støðan krevur ómetaliga nógv av lærarunum, tí at teir skulu umseta alt úr donskum til føroyskt. Næmingarnir eru í somu støðu. Tað hevði verið nógv lættari, um vit høvdu lærutilfarið á føroyskum og við føroyskum dómum; tá kundu næmingar sloppið undan fremmandagerð. Í lærugreinini støddfrøði eru t.d. bert 15% av tilfarinum føroyskt. Tað kann hugsast, at um lærutilfarið var á føroyskum, so kundi verið lættari at fingið næmingarnar t.d. at skilja støddfrøði?

Vit læra okkara næmingar væl og virðiliga um Danmark og donsk viðurskipti á miðnámskúlunum, t.e. at sjónarhornið á føroyskum miðnámskúlunum er danskt. Í løtuni verður nógv tosað um fráflyting. Tað kann hugsast, at miðnámskúlnir í Føroyum eru við til at geva okkara næmingunum eina fatan av, at Danmark og danskt er heimligt. Teir verða gjørdir fremmandir fyri øllum føroyskum. Vit ala teir kanska upp til eina komandi tilveru í Danmark?

## Hvat kunnu vit gera?

Vit mugu øll taka ábyrgd av støðuni, líka frá politiska myndugleikanum til

hvønn einstakan lærara. Vit mugu fáa eina hugburðarbroyting. Tað hevði verið eitt frambrót, um politiski myndugleikin hjálpti.

Hetta kann gerast við at játta meiri pening til skúlabøkur, t.d. at geva lærarum móguleika at fara í farloyvi, so teir kunnu gera lærutilfar á føroyskum. Eitt annað hugskot kundi verið, at skúlaleiðslurnar hjálptu til við at eggja lærarum at gera og brúka føroyskt lærutilfar.

Bæði yrkisfeløgini hjá miðnámskúla-lærarum kundu í komandi sáttmálum lagt dent á lærutilfar til miðnámskúlar. Vit miðnámskúlalærarar mugu eisini fara í gongd at gera tilfar. Vit kunnu síggja hetta sum part av okkara persónligu og fakligu menning. Um vit skipaðu okkum í toymi og fóru í gongd við at gera tilfar í felag, so er skjótt komið á mál. Tað snýr seg í ein mun um at samskipa og at hava rætta hugburðin.

Nógvir lærarar á miðnámskúlunum hava lyndi til at vera atfinningarsamir móttvegis føroyskum lærutilfari. Vit hoyra onkuntíð miðnámskúlalærarar tosa um, at teir ikki vilja brúka føroyskt lærutilfar, tí at næmingarnir ikki skilja hesi og hasi orðini, sum eru "so føroysk". Tað er spell, at teir við hesi grundgeving ikki vilja brúka eina heila læribók. Nøkur fá nýggjyrði kunnu neyvan gera tann stóra skaðan móti eini heilari bók á einum fremmandum máli.